

Сталий соціально-економічний розвиток регіону: аналіз підходів та інструментів оцінки

Проаналізовано принципи та підходи до визначення поняття «сталий розвиток». Обґрунтовано роль регіонів як спеціалізованих відтворювальних систем у реалізації концепції сталого розвитку країни і фактори, які зумовлюють необхідність переходу регіонів України до сталого розвитку. Виявлено найвагоміші зовнішні фактори, що ускладнюють перехід регіонів до сталого розвитку. Обґрунтовано передумови (пріоритетні механізми) підвищення стійкого розвитку регіону. Надано аналіз найвідоміших методик і систем індикаторів оцінки сталого розвитку соціально-економічних систем та їх окремих складових. Обґрунтовано підходи до формування типової методики оцінки регіону.

Ключові слова: сталий розвиток, регіон, відтворювальний процес, модель, оцінка, індикатори.

В сучасному світі питання економічної самостійності, безпеки і сталого розвитку регіонів стають ключовими в їх розвитку. Сталість є однією з найважливіших вимог здійснення зростаючої траєкторії розвитку будь-якої системи, у тому числі соціально-економічної. У зв'язку з цим найактуальнішою задачею наукової громадськості стає формування обґрунтованої соціально-економічної моделі поступального руху світової цивілізації. Сталий розвиток регіонів і ефективна міжрегіональна взаємодія є тією основою, на якій формується сталий розвиток держави, зростають ефективність його розвитку і добробуту.

Значний внесок у розвиток концептуальних основ сталого розвитку і підходів до його оцінки, методології розробки індикаторів сталого розвитку зробили вітчизняні й зарубіжні вчені: В. Геєць, Б. Данилишин, М. Згуровський, Г.Х. Брундтланд, А. Пачесі, А. Гранберг, В. Данилов-Данільян, В. Коптюг, О. Пчелінцев та ін. Проте «сталий розвиток» певною мірою і донині залишається світоглядною концепцією, відсутня модель сталого розвитку території, яка зрозуміла і легко конкретизується на практиці. Регіональний аспект даної проблеми є малодослідженим, набуваючи при цьому все більш важливого значення в її розробці.

Мета статті полягає в узагальненні підходів та інструментів сталого розвитку регіону, в тому числі системи критеріїв, механізмів та індикаторів його динаміки.

Перше системне і методично цілісне викладення ідеології сталого розвитку було представлено в 1992 р. на конференції у Ріо-де-Жанейро у документі «Порядок денний на ХХІ сторіччя», який визначив стратегію подальшого розвитку цивілізації. Сталий розвиток (sustainable development) визначено як створення соціально-орієнтованої економіки, заснованої на розумному використанні ресурсної бази та охороні навколишнього природного середовища, збереженні можливості майбутніх поколінь задовольняти свої потреби. Концепція сталого розвитку, що була сформована на хвилі екологічних рухів, тільки на перший погляд зводиться до внесення в процеси ухвалення рішень міжпоколінного (наддовгострокового) вимірювання. Передусім йдеться про зміну всієї критеріальної системи.

Сталому розвитку властиві три «принципові виміри: економічне зростання, соціальний прогрес і захист навколишнього середовища» [2, с. 516].

Економічний аспект сталого розвитку пов'язаний з переходом від економіки використання ресурсів, коли переважають короткострокові мотиви, до економіки їх системного відтворення. З методологічних позицій це означає визнання провідної ролі в економічному розвитку довгострокових, структурно-технологічних чинників [2, с. 33].

З моменту появи поняття «сталий розвиток» спостерігається значна кількість його тлумачень. Причому від визначень, достатньо щільно пов'язаних із джерелом виникнення даного поняття (проблеми збереження навколишнього середовища), до розширених, узагальнюючих весь комплекс проблем існування й благополуччя людського суспільства. Залежно від сфери діяльності їх автори – екологи, економісти, соціологи, філософи, фахівці з теорії систем, управлінці – роблять акцент на тих або інших аспектах. Наведені в табл. 1 визначення відображають окремі складові сталого розвитку, не розкриваючи повністю його змісту. Їх не можна розглядати відокремлено один від одного, оскільки вони тісно взаємозв'язані і кожне з них доповнює інше.

Вважається, що розвиток є сталим, якщо він максимізує чисті вигоди економічного розвитку при збереженні природних ресурсів і забезпеченні їх якості в часі, передбачає збільшення не тільки реального доходу на душу населення,

Таблиця 1

Поняття «сталий розвиток»

Автор	Визначення поняття
Б. Данилишин, Л. Шостак [3, с. 10]	Це такі відносини в суспільному виробництві, завдяки яким досягаються оптимальні пропорції нормалізації якісного стану середовища, економічного зростання і зростання духовних і матеріальних потреб людей
А. Філіппенко [1, с. 524-525]	Баланс і інтеграція між економічними, екологічними і соціальними потребами людства, з одного боку, і здатністю земних ресурсів і екосистеми задовольняти нинішні та й майбутні потреби – з іншого
Л. Корнейчук [4, з. 89]	Це розвиток без виходу ресурсопотоку за межі регенеративних і поглинаючих можливостей навколишнього середовища Його метою є достатнє, а не максимальне багатство на душу населення
В. Коптюг [2, с. 33]	Стабілізація біогеохімічних циклів і скорочення диспаратів на всіх рівнях, від глобального до місцевого, на основі нової моделі розвитку, що балансує економічні, соціальні і екологічні критерії
Т. Шовгенов [5]	Здатність (соціально-економічної системи) ефективно використовувати, автономно видозмінювати ресурси свого розвитку, безперервно нарощувати показники своєї позитивної зміни, не збільшуючи або мінімізуючи витрати базових, невідновлюваних ресурсів
О. Пчелінцев [2, с. 34]	Розширення поняття комплексного регіонального розвитку – перехід до системного управління сукупністю економічних, соціально-демографічних і екологічних процесів на даній території
В. Кретинін [6, с. 66]	Сукупність соціально-економічних, політичних і інших взаємопов'язаних процесів, що дозволяють послідовно збільшувати потенціал регіону для задоволення зростаючих потреб громадян, які проживають на його території
А. Шалмуєв [7]	Режим функціонування регіональної системи, який орієнтований на позитивну динаміку параметрів добробуту населення, за безпечену стійким, збалансованим відтворенням соціального, виробничого, фінансового, ресурсного і екологічного потенціалів території

але також зростання інших показників добробуту, приводить до позитивних структурних змін в економіці й суспільстві.

Принципами сталого розвитку є: поліпшення якості життя та задоволення основних життєвих потреб як існуючого населення, так і майбутніх поколінь; боротьба з бідністю; раціональне природокористування; збереження екосистем, захист клімату і озонового шару; усунення всіх форм насильства над людиною і природою; глобальне партнерство, реальні можливості поєднання інтересів за конкретними параметрами та характеристиками життєдіяльності людини й суспільства.

Проблеми сталого розвитку для вітчизняної економіки не нові, вони піднімалися в колишньому СРСР при розробці планів і програм довгострокового розвитку та формулювалися як «стабільний розвиток». Очевидно, що у ставленні до відтворення між ринковою і радянською адміністративно-командною економічними системами загалом великої різниці не було: і та, й інша були орієнтовані на використання ресурсів, причому вельми марнотратне, а не на організацію відтворювального процесу. Як відомо, такі проблеми територій, як розвиток інфраструктури, зайнятість, екологія та ін. представляють класичні області «провалів» ринку («market failures»). У нових умовах, оскільки регіони об'єктивно є «ареною» відтворення (простором взаємодії ресурсних підсистем), саме вони повинні стати суб'єктами сталого розвитку та організаторами переходу до нього. Це обумовлено також наявністю низки суб'єктивних передумов, таких як досвід облаштування території і можливість опори на відповідні наукові та проектні інститути [2, с. 36]. Регіони – це принципово новий тип інститутів, який орієнтовано на відмінність, наприклад, від транснаціональних корпорацій на досягнення балансу економічних, соціальних і екологічних цілей і цінностей, а не на односторонню максимізацію прибутку.

Очевидними є три чинники, які диктують необхідність постановки завдання переходу регіонів України до сталого розвитку: глибокий розлад механізмів відтворення в країні; посилення міжрегіональної диференціації та інституційний чинник, що потребує розширення й вдосконалення інституційного поля на місцях.

Для всього періоду реформ в Україні характерні процеси деіндустріалізації економіки країни, наявність значного виробничого потенціалу, який не використовується й стримує реальне зростання продуктивності праці та рівня життя, інноваційне відтворення, в першу чергу відтворення людини, здатної до ефективної життєдіяльності в нових умовах.

За окремими показниками відмінність між регіонами України вражає. Так, у 2006 р. за інвестиціями на одну людину різниця між окремими регіонами була більшою, ніж у 9 разів, прямими іноземними інвестиціями на одну людину – майже в 51 раз, експортом продукції – в 107 разів, за доходами населення (заробітна платня) – майже в 17 разів, за попитом на робочу силу – майже в 30 разів, за кількістю зареєстрованих безробітних – більше ніж в 29 разів, за підвищенням кваліфікації кадрів – у 25 разів [8]. Надзвичайна бідність окремих регіонів не дозволяє їм виконувати відтворювання якісних ресурсів, перш за все людського потенціалу.

Очевидно, що в умовах ринкової економіки процеси відтворення ресурсів, їх відновлення і примноження значно ускладнюються, в основному здійснюються поза ринком: відтворення трудових ресурсів – у сім'ї й системах освіти, охорони здоров'я й відпочинку; ґрунтової родючості й біологічних ресурсів – у відповідних підсистемах біосфери; знань та ділових навичок (трудових і підприємницьких) – в таких некомерційних сферах діяльності, як наука, культура тощо. Тому

вирішення цих питань вимагає створення особливої інституційної структури, ядром якої повинні стати регіони і міста як спеціалізовані відтворювальні системи [2, с. 35-36], що повинні прокласти шлях до відновлення довгострокової керованості соціально-економічним розвитком країни і взяти на себе відповідні організаційно-інституційні функції. Відсутність у регіонів України можливостей законодавчої діяльності істотно звужує їх можливості інституційного будівництва.

Серед зовнішніх чинників, що стримують просування регіонів України до сталого розвитку, важливе місце займають:

- загальноекономічний контекст, пов'язаний, перш за все, з трансформацією відносин власності (нерозвинені механізми формування фінансово-економічної бази регіонів і муніципальних утворень роблять їх безпорадними при вирішенні багатьох питань розвитку, інколи примушують інтенсифікувати експлуатацію природних ресурсів як єдиного джерела формування бюджету);
- глобалізація і пов'язані з нею тенденції трансформації механізмів суспільного розвитку спричиняють втрату на національному рівні ефективності засобів координації, контролю та управління, на створення яких було витрачено багато років у попередній період розвитку.

Сьогодні модель сталого розвитку за цілою низкою об'єктивних причин являє собою ідеальний образ і не може бути реалізована. Тому актуальним завданням є не досягнення сталого розвитку, а організація процесу щодо досягнення цієї мети. Для вітчизняної економіки рух до моделі сталого розвитку повинен сприяти наближенню добробуту її населення до стандартів розвинених країн. Методологічною основою переходу повинна стати стратегія довгострокового розвитку України, побудована на чіткому розумінні глобальних трендів розвитку та її місця у світовій економіці й необхідності подолання критичного відставання від провідних країн світу.

Передумовою (і пріоритетними механізмами) сталого розвитку регіону є: сталий розвиток людського капіталу; підвищення якості життя населення; ефективність інвестиційної політики; інноваційна активність у регіоні; рівень міжрегіональної інтеграції; міжнародна співпраця; рівень узгодження інтересів по вертикалі і горизонталі; наявність стратегії розвитку регіону.

З моменту постановки світовою спільнотою завдання сталого розвитку різні міжнародні організації і дослідницькі структури розробили значну кількість методик для оцінки стійкості розвитку, в основу яких були закладені різноманітні системи індикаторів. Оскільки розробка індикаторів відрізняється високою складністю через складність самих систем, наявні пропозиції вельми різноманітні і суперечливі. Найпоширеніші підходи до методики оцінки сталого розвитку, що використовують різноманітні системи індикаторів, представлені в табл. 2.

Велика кількість індикаторів, які пропонуються міжнародними проектами, створює труднощі щодо їх використання в окремих країнах у зв'язку з відсутністю необхідної інформації і достовірних статистичних даних. При цьому проблеми, які існують для однієї країни, можуть не існувати в іншій, вагомість показників у цьому випадку важко визначити, а відповідно, однозначна зіставність оцінок відсутня. Крім того, відсутність єдиних принципів включення показників до системи індикаторів сталого розвитку породжує проблему їх повторення. Тому в окремих випадках виявляється, що упущені важливі індикатори, не виділені пріоритетні показники. Це пояснюється відсутністю теоретичної бази для розробки індикаторів, «які в результаті розсипаються в мозаїку, що не дає цілісної картини, виявляються не пов'язаними один з одним і як би рівноцінними» [9].

Таблиця 2

Методики і системи індикаторів сталого розвитку

Методика розрахунку показника «Істинних заощаджень» (Genuine saving), розроблена Всесвітнім Банком.	Мета показника – представити «вартість чистої зміни в цілому спектрі активів, які важливі для розвитку: виробничі активи, природні ресурси, якість навколишнього середовища, людські ресурси і іноземні активи». Перевагою є доступність показників і очевидність результатів.
Методика розрахунку індексу стійкості Навколишнього Середовища (Environmental Sustainability Index, ESI) запропонована Йельським і Колумбійським ун-ми для ВЕФ	Включає 22 індикатори, кожний з яких представляє усереднення 2–5 перемінних (всього 67 перемінних). Оскільки відсутні загальновизнані пріоритети в ранжуванні екологічних проблем, всі перемінні одержують рівну вагу при розрахунку індексу.
Методика розрахунку Індексу сталого економічного добробуту (Index Sustainable Economic Welfare, ISEW), автори – Дж.Кобб і Х. Дейлі (США), 1989 р., в 1991 р. представлена європейським країнам	Індекс є розміром ВВП на душу населення, скоректований на суму витрат на соціально-економічні і екологічні чинники (вартість забруднення води, повітря, шумового забруднення, втрати родючості сільсько-господарських земель, компенсації майбутнім поколінням за втрату невідновлюваних джерел енергії і т.д.).
Система індикаторів сталого розвитку, розроблена в 1996 р. Комісією із сталого розвитку ООН (UN CSD)	Оцінці підлягають соціальна, економічна, екологічна і інституційна складові сталого розвитку. Первинний список включав 134 індикатори, потім – 60, а також додалася класифікація за темами.
Система екологічних індикаторів Організації Економічного Співробітництва і Розвитку (ОЕСР)	Дозволяє виявити причинно-наслідкові зв'язки між економічною діяльністю і екологічними і соціальними умовами.

Недоліки міжнародних методик сприяють тому, що кожна країна вимушена і намагається розробляти власну систему індикаторів. Українські учені (Інститут прикладного системного аналізу Національної академії наук України і Міністерство освіти і науки України) пішли шляхом побудови власної методики оцінки сталого розвитку, заклавши в неї визнані глобальні світові індекси для оцінки економічної, екологічної і соціально-інституційної складових [10].

Індекс економічного вимірювання формується з: індексу глобальної конкурентоспроможності та індексу економічної свободи, розробленого фондом Heritage Foundation. Індекс екологічного вимірювання будується за допомогою вже згаданих індексів стійкості навколишнього середовища ESI 2005 і EPI з 2008 р. Індекс соціального вимірювання сформовано з 3-х глобальних індексів: індексу якості життя (розроблений міжнародною організацією International Living), індексу людського розвитку, який щорічно розраховується в межах програми ООН «United Nations Development Program», та індексу суспільства, заснованого на знаннях, або К-суспільства, розробленого департаментом ООН з економічного і соціального розвитку (UNDESA).

При всьому різноманітті методик немає загальновизнаної методики оцінки сталого розвитку регіону. Незважаючи на те, що вже з 90-х років ведеться розробка регіональних (і навіть муніципальних) програм сталого розвитку, питання про показники і критерії регіональної стійкості практично залишається відкритим.

Спроба застосування в 2009 р. глобального індексу конкурентоспроможності до регіонів України, на нашу думку, є невдалою. Мета даного індексу полягає у визначенні конкурентних переваг окремих країн і бар'єрів щодо економічного розвитку. Структурно індекс 2008-2009 рр. включав три субіндекси, які охоплювали 12 складових конкурентоспроможності [11]. Перший – «Основні (базові) вимоги»: державні, суспільні й приватні установи, інфраструктура, макроекономічна стабільність, охорона здоров'я і початкова освіта. Другий – «Підсилювачі ефективності»: вища освіта і професійна підготовка, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, рівень розвитку фінансового ринку, оснащеність новими технологіями, розмір ринку. Третій – «Чинники розвитку й інноваційного потенціалу»: рівень розвитку бізнесу та інновації. Зі 110 змінних, що становлять Індекс, близько однієї третини було представлено статистичними даними, інші – даними, отриманими в результаті експертного опиту керівників бізнесу. В Україні 116 компаній взяли участь в опитуванні.

Розраховані індекси вказують на величезні проблеми в розвитку регіонів України, особливо тих з них, які займають останні рейтингові місця серед 149 учасників обстеження (134 країни й 15 типових регіонів України). Це Закарпатська область (131 місце), АР Крим (115), Херсонська, Вінницька, Черкаська області (відповідно 106, 105, 104 місця), Україна зайняла 76 місце. Проте з висновками, розробленими на їх основі (сильні і слабкі місця в розвитку регіону), важко погодитися. Так, наприклад, серед глобальних конкурентних переваг Одеської області, що зайняла 68 місце в глобальному рейтингу, виділені: якість інфраструктури повітряних перевезень, системи освіти, зокрема системи початкової освіти, гнучка практика прийому на роботу й звільнень, високий ступінь співпраці між працівниками і працедавцями, низький рівень торгових обмежень, наявність сприятливих можливостей для інновацій. Серед проблемних чинників – доступ до фінансування та регулювання ринку іноземної валюти. Виникає питання, як на основі запропонованих висновків підняти конкурентоспроможність регіону. Даний приклад є свідченням недоцільності використання численної системи показників, призначеної для міжнародних порівнянь, для регіонального рівня. Глобальні індекси, які не завжди можуть врахувати специфіку окремих країн, навряд чи будуть корисні для регіонів.

Разом з розрахунком інтегральних загальносистемних індексів достатнє розповсюдження отримали авторські підходи щодо формування методик, які мають у своїй основі індикатори з окремих сфер і компонентів сталого розвитку [12]. Як правило, більшість із них орієнтована на оцінку економічної складової, яка, на думку авторів методик, є сьогодні визначальною у вирішенні проблеми стійкості розвитку регіону. Сталий розвиток економіки розглядається ними як істотна ознака ефективності функціонування будь-якої соціально-економічної системи і системи добробуту. Індикаторам ставиться у відповідність шкала, розбита на інтервали, що відображає порогові і межові значення. Залежно від того, в який інтервал потрапляє індикатор, роблять висновки щодо сталості розвитку і необхідних дій.

Із трьох вимірювань сталого розвитку, на нашу думку, якнайменше розроблено соціальне вимірювання. Для того, щоб прискорити цей процес, необхідно сформувані і впровадити до регіональної практики систему соціальних стандартів і соціально гарантованого мінімуму, яка відповідає реальним умовам відтворення. Також повинна мінятися структура функцій соціальної політики. Необхідно виділити: захисну функцію (пряма підтримка слабких; тих, що потребують захисту), активну (створення умов для трудової активності) і

нову функцію – конструктивну (розвиток особи, підвищення освітнього рівня, підтримка здоров'я, підвищення культури населення). Причому остання стає все більш актуальною, що пов'язано із зростанням значущості гуманітарно-інтелектуальних ресурсів у зміцненні конкурентоспроможності регіонів і країни в глобальному економічному просторі. Стратегічним напрямком політики сталого розвитку стає підвищення частки середнього класу. Все це повинно знайти відображення в системі індикаторів сталого розвитку.

З метою вдосконалення системи державного прогнозування і планування підготовлено законопроект «Про державне прогнозування і стратегічне планування в Україні», спрямований на визначення правових, економічних і організаційних принципів формування цілісної системи державного прогнозування і стратегічного планування, яка забезпечить сталий розвиток України. Важливою складовою стратегії сталого розвитку держави є стратегія регіонального розвитку. Створена ухвалою Кабінету Міністрів Національна рада із сталого розвитку України повинна сприяти переходу країни на шлях сталого розвитку.

Перехід до сталого розвитку – складний і довготривалий процес, що фактично охоплює весь комплекс проблем довгострокового розвитку як країни в цілому, так і її окремих регіонів.

Саме регіони відіграють значну роль на шляху переходу країни до сталого розвитку. Основою формування сталого розвитку регіональних систем повинно стати створення в регіонах концепцій і програм сталого розвитку.

Складність, багатогранність, взаємозалежність і взаємодоповнюваність процесів сталого розвитку регіону визначають необхідність розробки системи індикаторів, орієнтованої на реалізацію регіональних пріоритетів у контексті сталого розвитку. Якщо особливістю побудови систем індикаторів на міжнародному і національному рівні є відсутність пріоритетів та домінування екологічних показників, то для регіонального рівня комплексність і формулювання пріоритетів є важливою і необхідною умовою.

Наявні в Україні методики визначення рівня соціально-економічного розвитку регіонів у зв'язку з їх орієнтацією на виявлення асиметрії соціально-економічного розвитку не можуть бути використані для оцінки стійкості розвитку регіонів і вимагають відповідного корегування.

У зв'язку з наявністю міжрегіональних відмінностей, розробці типової методики сталого розвитку регіонів України передуватиме розробка кожним з регіонів або більшістю із них власних методик, що враховують рівень соціально-економічного розвитку регіону, наявний потенціал і, як наслідок, – абсолютно конкретні пріоритети та індикатори.

Список використаної літератури

1. Філіпенко А. С. Глобальні форми економічного розвитку: історія і сучасність. / А. С. Філіпенко. – К. : Знання, 2007. – 670 с.
2. Пчелинцев О. С. Региональная экономика в системе устойчивого развития / О. С. Пчелинцев ; Ин-т народнохозяйственного прогнозирования РАН. – М. : Наука, 2004. – 258 с.
3. Данилишин Б. М. Устойчивое развитие в системе природно-ресурсных ограничений. / Б. М. Данилишин, Л. Б. Шостак. – К. : СОПС Украины НАНУ. 1999. – 367 с.
4. Корнейчук Л. Экономический рост и устойчивое развитие / Л. Корнейчук // Экономика Украины. – 2008. – №4. – С. 82-90.

5. Шовгенов Т. М. Основные аспекты устойчивости региональных социально-экономических систем [Электронный ресурс] / Т. М. Шовгенов // Региональная экономика и управление: электр. науч. журн. – Режим доступа к журн.: <http://region.mcnip.ru>.
6. Кретинин В. На пути к устойчивому развитию хозяйственной системы региона / В. Кретинин // Междунар. журнал. Проблемы теории и практики управления. – 2005. – № 4. – С. 65-69.
7. Шалмуев А. Теоретико-методологические основы устойчивого развития региона [Электронный ресурс] / А. Шалмуев // Инновации. – 2006. – №3. – Режим доступа: <http://innov.eltech.ru/Innovation/innov.html>
8. Статистичний збірник Регіони України за 2007 рік, – К. : Державний комітет статистики України, 2008. – 823 с.
9. Данилов-Данильян В. И. Экологический вызов и устойчивое развитие / В. И. Данилов-Данильян, К. С. Лосев. – М. : Прогресс-Традиция, 2000. – 414 с.
10. Згуровський М. Сталий розвиток у глобальному і регіональному вимірах: Аналіз за даними 2005 р. / М. Згуровський. – К. : НТУУ «КПІ», 2006. – 84 с.
11. Отчет о Конкурентоспособности. Украины 2009. Навстречу экономическому росту и процветанию [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.feg.org.ua.
12. Морозова О. В., Подходы к мониторингу устойчивого развития региона [Электронный ресурс] / О. В. Морозова. – Режим доступа [http:// www. bdpu.org/scientific_published/conf021009/articles/Section_1/Morozova.pdf](http://www.bdpu.org/scientific_published/conf021009/articles/Section_1/Morozova.pdf)

Молна Е.В., Осипов В.Н. Устойчивое социально-экономическое развитие региона: анализ подходов и инструментов оценки.

Проанализированы принципы и подходы к определению понятия «устойчивое развитие». Обоснована роль регионов как специализированных воспроизводительных систем в реализации концепции устойчивого развития страны и факторы, которые предопределяют необходимость перехода регионов Украины к устойчивому развитию. Выявлены наиболее весомые внешние факторы, которые усложняют переход регионов к устойчивому развитию. Обоснованы предпосылки (приоритетные механизмы) повышения устойчивого развития региона. Представлен анализ самых известных методик и систем индикаторов оценки устойчивого развития социально-экономических систем и их отдельных составляющих. Обоснованы подходы к формированию типичной методики оценки региона.

Ключевые слова: устойчивое развитие, регион, воспроизводительный процесс, модель, оценка, индикаторы.

Molina O.V., Osypov V.M. Sustainable Socio-Economic Development of Region: Analysis of Approaches and Instruments of Estimation.

Principles and approaches to definition of «sustainable development» are analyzed. The role of regions as specialized reprocessing systems in the concept of sustainable development and the factors, which stipulate the necessity of the Ukrainiane regions' sustainable development, are outlined. The most significant external factors that impede transition to sustainable regional development are identified. Preconditions (priority mechanisms) of the increase of region's sustainability are defined. Analysis of the well-known methods and systems of indicators for an estimation of sustainable development of socio-economic systems and their components is conducted. Approaches to formation of the model method of regional sustainable development estimation are proved.

Key words: sustainable development, region, reprocessing process, model, estimation, indicators.

Надійшло 03.03.2010 р.